

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE TEKNOLOJİYLE İLGİLİ ARAŞTIRMA EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ

Investigation of Research Tendencies Related to Technology in Social Studies Education

Süeda Tatlıeşme¹, Fitnat Gürgil²

Öz

Bu çalışma; Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili tamamlanmış olan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi amacını taşımaktadır. Gerçekleştirilen bu çalışma ile teknoloji ile ilgili sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılmış olan lisansüstü tezlerin daha çok hangi konularda yoğunlaştığı, lisansüstü tezlerde en fazla tercih edilen yöntemlerin neler olduğu, yıl ve tezlerin türü açısından nasıl bir dağılım gösterdiği gibi sorulara yanıt aranmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Söz konusu araştırma kapsamında yer alan çalışmalara ulaşmak için “sosyal bilgiler” ve “social studies” anahtar kavramları ile “Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi” veri tabanında tarama yapılarak teknoloji konusu ile bağlantılı ve açık erişimli olan 182 adet lisansüstü tez belirlenmiştir. Verilerin analizine göre sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji konusu ile bağlantılı ilk lisansüstü çalışma 2009 yılında tamamlanmıştır. Yıllara göre tez sayısında bir dalgalanma yaşansa da 2019 yılından sonra tez sayısında önemli bir artış olmuştur. Yine verilere göre lisansüstü tezlerin büyük çoğunluğunun yüksek lisans düzeyinde olduğu ve lisansüstü tezlerde en çok kullanılan araştırma yönteminin nicel araştırma yöntemleri olduğu, en az ise karma araştırma yöntemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Lisansüstü tezlerde yoğun olarak başarı, ilgi ve tutum konu başlıklarının ele alındığı buna karşın öğretim programı ile ders kitaplarına yönelik çalışmaların ise daha geri planda kaldığı belirlenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında ileride yapılacak çalışmalarda ulusal ve uluslararası süreli yayınların tamamının incelenmesi; lisansüstü tezlerde karma araştırma yöntemlerine daha fazla yer verilmesi ve doktora düzeyinde daha çok çalışmaya ağırlık verilmesi şeklinde önerilerde bulunulmuştur. Yine ileride yapılacak olan araştırmalarda, farklı branşlarda da durumun incelenmesi ve karşılaştırmaların yapılması önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler dersi, Teknoloji, Nitel araştırma, Tematik analiz

Abstract

The aim of this study is to evaluate the postgraduate theses on technology in the field of social studies education in Turkey. With this study, answers were sought to questions such as which topics the postgraduate theses in the field of social studies education related to technology are mostly concentrated on, what are the most preferred methods in postgraduate theses, and how they are distributed in terms of year and type of theses. The thematic analysis method, one of the qualitative research methods, was used in the study. In order to reach the studies within the scope of this research, 182 open-access graduate theses related to the subject of technology were identified and analyzed by searching the database of the “National Thesis Center of the Council of Higher Education” with the key concepts of “sosyal bilgiler” and “social studies”. According to the analysis of the data, the first graduate study related to technology in the field of social studies education was completed in 2009. Although there has been a fluctuation in the number of theses over the years, there has been a significant increase in the number of theses after 2019. Again, according to the data, it was determined that the majority of graduate theses were at the master's level and the most frequently used research method in graduate theses was quantitative research methods, while mixed research methods were used the least. It was determined that the topics of achievement, interest and attitude were intensively addressed in postgraduate theses, whereas studies on curriculum and textbooks remained in the background. In the light of the findings, it was suggested that all national and international periodicals should be examined in future studies; mixed research methods should be used more in graduate theses and more studies should be focused on doctoral level. It was also suggested that in future studies, the situation in different course branches should be examined and comparisons should be made.

Keywords: Social studies course, Technology, Qualitative research, Thematic analysis

¹ Uzman, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, ORCID ID: 0000-0002-2371-0385, suedatatliesme88@gmail.com

² Sorumlu yazar Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ORCID ID: 0000-0002-3322-1438, fgurgil@gazi.edu.tr

GİRİŞ

21. Yüzyılın önemli kavramlarından biri olan teknoloji, Eski Yunanca “*tekhne*” ve “*logos*” kelimelerinden türemiştir (Ural, 2015, s.137). Günay (2017, s.163) teknoloji kavramını “*bilimsel bilgiye dayalı olarak, makina ve cihazları imal etme bilgisi*” şeklinde tanımlarken; Sağlam (1990, s. 229) ise “*her türlü bilimsel bilginin uygulamaya aktarılması*” şeklinde ele almıştır. 21. Yüzyılda teknoloji kavramı hem ‘bilgiyi öğrenme’ hem de ‘bilgiyi üretme’ amacını kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Günümüzde teknolojik araç gereçlerin eğitim süreçlerinde kullanılması şeklindeki sığ bakış açısı terk edilerek (Şimşek, vd., 2008), ‘*kişiselleştirilmiş ve interaktif öğrenme*’ süreçlerinden bahsedilmektedir. Kişiselleştirilmiş ve interaktif öğrenme süreçlerinde ise teknolojinin işe koşulması, diğer bir ifadeyle eğitimle teknolojinin kaynaştırılmasına vurgu yapılmaktadır.

Bilgi, hem 21. Yüzyılın hem de teknolojik gelişmelerin temel kaynağı olarak önem arz etmektedir. Kadim uygarlıklardan günümüze kadar bilginin üretimi, kullanımı ve yaygınlaşması farklı boyutlara evrilmiştir. Günümüzde gelişme için bilgiye sahip olma fikri değil; bilgiyi üretimde kullanma fikri, yani bilgiyi işleme süreci ön plana çıkmıştır. 21. Yüzyıl, gelişim ve değişimin en yoğun yaşandığı yüzyıllardan biri olarak ifade edilmektedir (Özcan ve Şahin, 2021). Öyle ki insanlık tarihi boyunca üretilen bilginin yaklaşık %90’nının bu çağda olduğu görülmektedir (Demir, 2018; Şahin, 2003). Geçmişten günümüze insanoğlunun yaşadığı en önemli dönüşüm aşamalarından biri de Sanayi Devrimi ile gerçekleşmiştir. Bu dönemle birlikte el emeğine dayanan üretim süreci, makinelerle dayalı üretim sürecine geçmiştir. İhtiyaçtan fazla üretilen malların pazarlanması, üretim aşamasında çalışan sınıfın oluşması gibi etmenler toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal alanlarda hızlı bir değişim sürecini de başlatmıştır. Sanayi Devrimi’nin tetiklediği bu değişim süreci ile birlikte sürekli yeni buluşların teşvik edildiği yeni bir evreden de bahsedilmektedir (Şanlısoy, 1999). Tarihsel sürece baktığımızda Sanayi Devrimi ile başlayan buhar ve suyun gücü 19. Yüzyılda yerini elektrik gücüne bırakmıştır. 20. Yüzyıla gelindiğinde ise dijital teknoloji odak noktası haline gelirken 21. Yüzyılda siber ve fiziksel teknoloji odak noktası olmuştur. Ayrıca 21. Yüzyıl, Dördüncü Endüstri Devrimi olarak adlandırılan döneme de denk gelmektedir. Sanal gerçeklik, nesnelerin interneti, büyük veri analizi, robot ve bulut bilişim teknolojileri gibi kavramlarla karakterize edilen bu dönemde, üretim süreçlerinin insandan bağımsız akıllı fabrika ve makineler aracılığı ile organize edilmesi ve maksimum üretim kapasitesinden söz edilmektedir (Demiral, 2019). Demir’e (2018) göre Dördüncü Endüstri Devrimi döneminde yetiştirilecek insan tipolojisi; teknolojiyi her alanda kullanabilen, özümseme süreçlerini iyi tamamlamış, üretim süreçlerinde teknolojiden maksimum düzeyde faydalanan insan niteliklerini kapsamaktadır. Aydın ve Silik (2018) ise bu özelliklerin yanında teknolojik sorunlara yenilikçi bakış açısı ile yaklaşmayı ve çözümler sunabilmeyi eklemiştir. Dördüncü Endüstri Devrimi, Sanayi Devriminin getirdiği seri şekilde üretilen ürünler yerine ‘*kişiselleştirilmiş ürün*’ vurgusu yapmaktadır. Bu nedenle özellikle pazarlama, lojistik, hizmet servisleri gibi alanlarda ‘*kişiselleştirilmiş ürünler*’ için kodlama ve tasarım programlarında yetişen, iletişim, problem çözme ve karar verme becerileri gelişmiş nitelikli insan profillerine vurgu yapılmaktadır. Taş (2018; s. 1898-1829) Dördüncü Endüstri Devrimi ile birlikte ortaya çıkabilecek iş kollarını şu şekilde sırlamaktadır: “*endüstriyel yazılım programcılığı; bilişim sistemleri ve nesnelerin interneti çözüm üreticisi; endüstriyel veri analiz uzmanı; robot koordinatörü, programcısı ve tamircisi; üretim teknolojileri uzmanı; akıllı şehirler planlayıcılar ile ürün tasarımcısı ve üreticiler*”

Dünyada yaşanan teknolojik dönüşüm süreci ile birlikte yeni meslek grupları ortaya çıkarken bazı meslek gruplarının ise ortadan kalkması öngörülmektedir. Bu bağlamda bireylerin yaşanan gelişmelere ayak uydurması ve dijital becerilerini geliştirerek kendilerine yatırım yapmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Dijitallik; eğitimden sağlık alanına, ulaşımdan ticaret alanına kadar hayatın hemen hemen her alanında hızla yaygınlaşmaktadır. Bu nedenle de dijital becerilerin geliştirilmesi önemli konu başlıklarından biri haline gelecektir. Taş’a (2018) göre bu değişim sürecinde insanların bilgi düzeyi düşük işlerden ziyade, eğitim ve gelir düzeyi yüksek iş potansiyellerine odaklanması yerinde olacaktır. Dijital teknolojiden kaynaklı çeşitli fırsatlar doğacak olmasının yanı sıra bu gelişmelere karşı herhangi bir hazırlığı olmayan toplumlar ve meslekler de büyük bir risk altında olacaklardır. Bu nedenle dünyada eğitim alanında yapılan reform çalışmaları gün geçtikçe artmaktadır (Aksin, 2020). Bilgi çağında yaşanan hızlı gelişmeler öğretmenlik mesleğini de diğer meslekler gibi değişim yaşamak zorunda bırakmıştır. Özellikle öğretmen eğitiminde öğretmen adaylarının yenilikçi yaklaşım bilgileriyle donatılarak, dijital teknolojileri deneyimlemesi ve bunları öğretim süreci içerisine dahil edebilmesi büyük önem taşımaktadır. 21. Yüzyılda öğrencilerden beklenen dijital teknolojileri kullanabilme yeteneği ve dijital okuryazarlık becerisi, öğretmenlerin bu becerileri öğrencilerine yeterli ve doğru düzeyde aktarabilmesi ile mümkün olacaktır (Aksin, 2020). Bu nedenle öğretmenlerin, öğrenciler için gerekli eğitimi verebilme potansiyeline sahip olmaları büyük önem taşımaktadır. Bingimlas (2009; aktaran Tepe Yalçın ve Adigüzel, 2017, s. 1244) okullarda teknoloji kullanımına dair sorunları iki ana başlık altında sınıflamıştır. Yazara göre öğretmenden kaynaklanan sorunlarda teknolojik bilgi eksikliği, özgüven eksikliği, olumsuz tutumlar ve değişime karşı direnç gösterme durumları gelmektedir. Okullardan kaynaklı sorunlarda ise teknolojik donanım, zaman ve teknik destek eksikliği durumları ifade edilmiştir. Bilgiyi üretime dönüştürme ve dijital teknolojilerden yararlanma adına derslerde kullanılan materyallerin teknoloji ile bütünleşmesi konusunda öğretmenlere ve okullara büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin ve okulların ihtiyaç duyulan altyapıya sahip olmaları gerekmektedir (Şad ve Nalçacı, 2015).

Türkiye’de teknolojinin eğitimde aktif olarak kullanılmasında iki projeden bahsedilebilir. Bunlardan ilki 2010 yılında faaliyete geçirilen Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) projesidir (Ekici ve Yılmaz, 2013). İkincisi ise 2012 yılında, FATİH Projesinin hayata geçmesiyle birlikte, donanım ve altyapıyı etkili kullanabilmek adına eğitsel içerik ihtiyacını karşılaması için geliştirilen Eğitim Bilişim Ağı (EBA) projesidir (Demir, Özdiç ve Ünal, 2018). Bu projeler sayesinde öğrenme süreci sınıf dışına çıkabilmiş ve öğrencilerin buldukları yerde ders içeriklerine erişebilme imkânı sağlamıştır (Özkaral ve Dursun, 2022). Öte taraftan eğitsel amaçlarla derslerde kullanılacak Web 2.0 araçları da giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Web 2.0 araçları en basit anlamıyla kişilerin rahatlıkla içerik üretebilmesi ve aynı zamanda internette yer alan bir içeriğe katkı sağlayabilmesi şeklinde tanımlanabilir (Bozkurt, 2013). Web 2.0 araçları sağladığı kullanım kolaylığı yanında, etkileşim ve iş birliği oluşturma fırsatı da vermektedir (Atıcı ve Yıldırım, 2010).

Avcı toplayıcı toplumdan bilgi toplumuna geçiş sürecinde en çok değişen ve hayatı en çok dönüştüren kavramların başında teknoloji kavramı gelmektedir. Beşinci Endüstri Devriminin ayak seslerini daha yoğun hissettiğimiz bugünlerde ‘*akıllı ev/otomobil/fabrika/ilaç*’ gibi kavramlara ‘*akıllı toplum*’ kavramı da eklenmiştir. Beşinci Endüstri Devrimi için özellikle bilimsel ve teknolojik gelişmeler ışığında üretim ve hizmet sektörlerinin tekrar yenileneceğinin altı çizilmektedir. Bu dönemde eğitim alanından sağlık alanına, gıda alanından ulaşım alanına kadar hemen hemen her alanda bireysel ihtiyaçlara göre hizmet ve ürün sunulacağı, bunun da akıllı teknolojilerle gerçekleştirileceği vurgulanmaktadır. Bu tür gelişmeler ise eğitimde, teknoloji kavramının daha fazla entegrasyonunu gerekli kılacaktır.

Demir’e (2018) göre Türkiye ilk üç endüstri devrimine ilişkin sınavından geçerli not alamamış bir ülkedir. Bu nedenle geleceği şekillendirecek olan Dördüncü Endüstri Devriminin özellikleri ile donatılmış nitelikli insanlar için, eğitim alanında radikal değişime ihtiyaç duyulmaktadır. Öte taraftan Demir (2018) dünya genelindeki eğitim sistemlerinde Sanayi Devrimi’nin izdüşümlerini gördüğümüzü belirtmektedir. Yazara göre eğitim ortamları tıpkı üretim mekânları şeklinde tasarlanmış, kurallar da tıpkı endüstri üretim merkezlerindeki gibi belirlenmiştir. Aydın ve Silik (2018) de benzer şekilde özellikle işçi sınıfını oluşturacak nesillerin, endüstriyel teknoloji konusunda bilgi ve becerilerini geliştirmek için 1920’li yıllarda eğitimde teknoloji kavramının ortaya çıktığını ifade etmektedirler. II. Dünya Savaşı’nın ardından eğitim sistemlerine dâhil edilen kavram ise ‘*eğitim teknolojisi*’dir (Deryakulu, 1991). Şimşek vd. (2008) eğitim teknolojisi kavramının ilk olarak ‘*eğitimde kullanılan araç-gereçler*’ için kullanıldığını, daha sonra zamanla bu tanımdan uzaklaşarak başlı başına ayrı bir disiplin haline geldiğini aktarmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle eğitim teknolojisi kavramı, başlangıçta yalnızca araç-gereçleri ifade etmek için kullanılırken, günümüzde insan-teknoloji kavramlarının bir araya getirildiği bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır (Şimşek vd., 2008). Günümüzde pek çok ülkede, teknolojinin eğitimde kullanılmasından ziyade eğitim ile teknolojinin kaynaştırılmasına odaklanıldığını görmekteyiz. Öte taraftan Altan (1998) ise eğitimde yaşanan bir diğer paradoksu dile getirmektedir: Teknoloji eğitimde amaç mı araç mı olmalı? Yazara göre eğitimde karşılaşılan her sorunun çözümü için teknoloji kavramına sığınılması yanlıştır; teknoloji gerekli alt yapı sağlanırsa başarıyı arttırmada katkı sağlayabilir, aksi takdirde eğitim sürecine dair teknolojinin bir ‘*can simidi*’ olarak algılanması uygun değildir.

Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Teknoloji

Son yıllarda geliştirilen robot teknolojisi, nesnelar arasında kurulan iletişim (nesneların interneti), yapay zekâ gibi gelişmeler hayatın bir parçası haline gelmektedir. Teknolojinin eğitim sistemlerine etkileri arasında ise akıllı tahtalar, etkileşimli öğretim materyalleri, dijital eğitim portalları ilk akla gelenler arasında sıralanabilir. Sosyal bilgiler dersi, yaşamla bağı en güçlü derslerin başında gelmektedir. Yaşanan bu gelişmeler, teknolojinin sosyal bilgiler eğitimine yansımaları da gerekli kılmaktadır (Yeşiltaş, 2016). Derslerde teknolojik araçların kullanılmasının öğretmen ve öğrenci açısından birçok avantajı bulunmaktadır. Dijital yerli olarak adlandırılan (Prensky, 2001) yeni neslin, yaşam şekline ve dolayısıyla öğrenme sürecine de uygun olan eğitim teknolojileri ile ders işleme, öğrencilerin derse karşı başarılarını artırabilir. Yine bu teknolojiler öğrencilere bireyselleştirilmiş öğretim imkânı sunabilir, öte yandan eğitimde fırsat eşitliğine de katkı sağlayabilir. Ayrıca öğrencilere kendi hızında öğrenme imkânı da sunan eğitim teknolojileri düşük maliyetli olması açısından da ön plana çıkmaktadır. Ders anlatımında kullanılan görsel ve işitsel materyaller sayesinde öğrenme ve öğretme faaliyetleri kolaylaşmaktadır. Bu süreç aynı zamanda öğrenmeyi daha anlamlı kılarken, bilginin kalıcılığını da arttırmaktadır. Bununla birlikte sanal öğrenme ortamları ile eğitimin sınıf dışında da devam etmesini sağlamaktadır (Özkaral ve Dursun, 2022). Bununla birlikte dijital teknoloji tabanlı öğrenme yöntemleri eğitimin farklı ortamlarda da devam etmesine olanak tanımaktadır. Öte taraftan teknolojinin eğitimde kullanılması ile soyut konu ve kavramların görsel ve işitsel materyallerle somutlaştırılması da sağlamaktadır. Prensky’e (2001) göre dijital teknoloji ile doğar doğmaz tanışan bu yeni nesil için teknoloji hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle de eğitim sürecinde dijital teknolojilerin yer alması derslere ilgiyi de arttırmaktadır.

Sosyal bilgiler dersinin hem yaşam temelli içeriği hem de çok disiplinli yapısı, teknolojinin bu ders içerisinde oldukça önemli bir yere sahip olmasını sağlamıştır. 2023 yılında yayımlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde,

“Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları” (Millî Eğitim Bakanlığı, [MEB] 2023, s. 8) özel amacıyla teknoloji vurgusu yapılarak 11. maddede yer verilmiştir. Yine öğretim programı incelendiğinde “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar” başlığında teknoloji ile ilgili maddelerin yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda maddeler incelenirken 7. maddede;

“Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır” (MEB, 2023, s. 10) ifadesine yer verilmiştir.

7. maddeyi dikkatle incelediğimizde sanal müze gezilerinin okul dışı ortamlar olarak ifade edildiği görülmektedir. 10. maddede ise;

“Son yıllarda dijital teknolojideki gelişmelere bağlı olarak vatandaşlık hak ve sorumluluklarıyla ilgili yeni durumlar (dijital vatandaşlık, e-Devlet, sanal ticaret, sosyal medya vb.) ve birtakım sorunlar (dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği, siber dolandırıcılık, siber zorbalık vb.) ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla konuyla ilgili ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmelidir” (MEB, 2023, s. 10) ifadeleri ile doğrudan dijital vatandaşlığa ve dijital yetkinliğe vurgu yapılmıştır.

Yine 2023 yılında yayımlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde Türkiye Yeterlilik Çerçevesi’nde (TYÇ) belirlenen sekiz anahtar yetkinlikten birinin de ‘*Dijital Yetkinlik*’ olduğu görülmektedir. Dijital yetkinlik öğretim programında;

“İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması, ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir” (MEB, 2023, s. 4) olarak ifade edilmiştir.

Söz konusu programda ayrıca teknoloji kavramı ile doğrudan bağlantılı “*Bilim, Teknoloji ve Toplum*” isimli bir öğrenme alanına yer verilmiştir. Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında 4. sınıfta beş, 5. sınıfta beş, 6. sınıfta dört ve 7. sınıfta da dört olmak üzere toplam 18 farklı kazanıma yer verilmiştir. Bu öğrenme alanının içeriği de şu şekilde açıklanmıştır:

“Bu öğrenme alanında öğrencilerden; yenilikçi, eleştirel ve bilimsel düşüncenin bilim ve teknolojideki gelişmelerin temeli olduğunu; bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgiye ulaşmada teknolojiyi kullanma becerisi edinmeleri beklenmektedir. Öte yandan, teknolojilerin günlük hayatla ne derecede ilişkili olduğunu öğrenirken bazı teknolojik ürünlerin doğaya verdiği zararları tartışır. Bilimsel eserlerin yasalarla korunduğunu fark ederek akademik dürüstlük ilkelerini dikkate alır (MEB, 2023, s. 10).”

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2024 yılında yayımlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları incelendiğinde de dersin amaçlarının, yetkinliklerinin, kazanımların ve öğrenme alanlarının birçoğunun teknoloji ile doğrudan ilintili olduğu görülmektedir. 2024 yılında yayımlanan programa göre sosyal bilgiler dersinin özel amaçlarından 15. maddede “*Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal hayata etkilerini değişim ve süreklilik açısından yorumlayabilmeleri*”; 18. maddede yer alan “*Öğrenme ve araştırma süreçlerinde bilişim teknolojilerini etkin bir şekilde kullanmaları ve dijital ortamlarda güvenlik ve gizliliğe ilişkin farkındalık kazanmaları amaçlanmaktadır.*” (MEB, 2024, s.5) ifadeleri ile de teknoloji - sosyal bilgiler dersi ilişkisine vurgu yapılmıştır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (MEB, 2024, s.8) yer alan ‘*Öğrenme-Öğretme Yaşantıları*’ başlığı ile öğretmenlerin öğretim süreçlerinde öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve farklılıklarını göz önünde bulundurmaları; farklı işitsel, görsel, görsel-ışitsel ve teknoloji destekli materyalleri işe koşmaları önerilmiştir.

Ayrıca söz konusu programda öğrencilerin bilimsel ve teknolojik yeniliklerle değişen dünya koşullarına ayak uydurabilmeleri için gereksinim duyacakları ve bazı yaşamsal becerileri geliştirecekleri çeşitli okuryazarlık becerilerine yer verildiği de belirtilmektedir. Bu okuryazarlıkların birçoğu teknoloji okuryazarlığı becerisi ile bağlantılıdır. Yine söz konusu programda (MEB, 2024), “*Bilim, Teknoloji ve Toplum*” öğrenme alanının ismi değiştirilerek “*Teknoloji ve Sosyal Bilimler*” adını almıştır. Bu öğrenme alanında 4. sınıftan 7. sınıfa kadar teknoloji konularıyla bağlantılı çeşitli kazanımlara yer verilmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (MEB, 2024, s.7) yer alan ‘*Teknoloji ve Sosyal Bilimler*’ öğrenme alanının içeriği şu şekilde açıklanmıştır:

“Teknoloji ve Sosyal Bilimler öğrenme alanında dijital ortamlarda güvenlik ve gizliliğe, bilim insanlarının çocukluk yaşantılarına, teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımına, buluşlar ve teknolojik ürünlerin toplum hayatına etkilerine, teknolojinin kültürel değişime etkisine; telif, patent ve fikrî mülkiyet haklarına, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal hayata etkilerine, toplumsal hayatta karşılaşılabilecek problemlerin çözüm yollarına değinilmiştir.”

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. sınıftan 7. sınıfa kadar ‘Teknoloji ve Sosyal Bilimler’ öğrenme alanı kapsamında toplam dokuz kazanıma yer verilmiştir. 4. sınıf düzeyinde “SB.4.6.1. Çevrim içi ortamda uyulması gereken güvenlik kurallarını eylemlerine yansıtabilme” ve “SB.4.6.2. Bilim insanlarının çocukluk hayatı ile kendi yaşamı arasında bağlantı kurabilme” kazanımlarına yer verilirken; 5. sınıf düzeyinde ise “SB.5.6.1. Teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkilerini tartışabilme” ile “SB.5.6.2. Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımının önemine ilişkin ürün oluşturabilme” kazanımlarına yer verilmiştir. 6. sınıf düzeyinde ise “SB.6.6.1. Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin kültürel etkileşimdeki rolünü yapılandırabilme” ile “SB.6.6.2. Bir ürün veya fikrin telif ve patent süreçleriyle ilgili bilgi toplayabilme” kazanımları yeni öğretim programında kendine yer bulmuştur. 7. sınıf düzeyinde kazanım sayısı diğer sınıf düzeylerine göre bir adet artarak üçe çıkmıştır. Buna göre bu sınıf düzeyindeki kazanımlar şu şekildedir: “SB.7.6.1. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki toplum hayatına etkilerine ilişkin öngörüle bulunabilme”, “SB.7.6.2. Örnek metinler üzerinden sosyal bilimlerin çalışma alanlarına dair genelleme yapabilme” ile “SB.7.6.3. Toplumsal hayatta karşılaşılabileceği bir probleme yönelik bilimsel sorgulama yapabilme.” (MEB, 2024, s.33-111).

Demir (2018) eğitim kurumlarının teknolojik gelişmelere ayak uydurmakta zorlandığını ifade etse de teknoloji ve teknolojik gelişmeler, özellikle sosyal bilgiler dersi bünyesinde özel bir yere sahiptir. 21.Yüzyılda ortaya çıkan son teknolojilere sosyal bilgiler öğretmenlerinin de ayak uydurması beklenmektedir. Özellikle yapılandırmacı öğretim yaklaşımının benimsendiği, öğrencinin merkezde olduğu, yaparak-yaşayarak öğrenmenin önemini vurgulayan, etkileşimli bir ortam oluşturulması (Çelik, 2021) için sosyal bilgiler dersi ile teknolojinin entegrasyonu elzem bir konudur.

Alan yazın tarandığında teknoloji konusuyla ilgili öğrenci, öğretmen ve öğretmen adaylarıyla yapılmış pek çok çalışmaya rastlanılmıştır. Çelik (2021) öğretmen adaylarının Web 2.0 teknoloji deneyimlerini; Gençer ve Gezer (2022) 4. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarında Web 2.0 teknoloji kullanım etkisini; Atalmış ve Şimşek (2022) sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretmenlerinin Web 2.0 teknolojiye yönelik yeterliklerini; Kırımlı ve Demirezen (2022) ise Web 2.0 teknolojilerine yönelik öğretmen görüşlerini incelemiştir. Yıldırım ve Şimşek (2023) teknoloji kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerini; Yeşiltaş ve Turan (2015) bilgisayar yazılımlarının akademik başarı ve tutumlarına etkisini; Oruç ve Teymuroğlu (2016) çizgi film kullanımının akademik başarıya etkisini; Seyhan ve Küçük (2021) ise öğretmen ve öğretmen adaylarının arttırılmış gerçeklik uygulamasına yönelik deneyimlerini incelemiştir. Akgün ve Akgün (2021) tarafından ise 2020 yılının ilk yarısına kadar olan sosyal bilgiler eğitimindeki tezler teknoloji teması altında incelemiştir. Bu çalışmada ise teknoloji temasıyla yapılan güncel lisansüstü tezlerdeki eğilim ve çeşitlik de ortaya konulmak istenmiştir. Bu amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler eğitimi alanına teknoloji ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin türlere göre dağılımı nasıldır?
3. Sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin hazırlandığı üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
4. Sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin içerik alanlarına göre dağılımı nasıldır?
5. Sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin katılımcı özelliklerine göre dağılımı nasıldır?
6. Sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin kullanılan yöntem ve desenlerine göre dağılımı nasıldır?
7. Sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin veri toplama araçlarına göre dağılımı nasıldır?
8. Sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin veri analiz yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Bu araştırma, sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili tamamlanmış lisansüstü tezleri karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi amaçlayan nitel bir çalışmadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi deseni kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise tematik analiz yöntemine başvurulmuştur.

Araştırma Dokümanları

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminin tercih edilme nedeni, araştırmanın amacına uygun şartları taşıyan lisansüstü tezlerin belirlenerek zengin verilere ulaşılmak istenmesidir. Çalışmada, önceden belirlenen koşulları sağlayan tezler araştırma kapsamına alınmıştır. Böylelikle zaman ve maliyet açısından da tasarruf sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışmada, sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji konusuyla ilgili

tamamlanmış ve Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezinde açık erişimli lisansüstü tezler ölçüt olarak belirlenmiştir. Söz konusu araştırma kapsamında yer alan çalışmalara ulaşmak için “sosyal bilgiler” ve “social studies” anahtar kavramları ile “YÖK Ulusal Tez Merkezi” veri tabanında tarama yapılmıştır (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>). Bu taramalarda 2675 adet teze ulaşılmıştır. Daha sonra tezlerin başlıkları ve özetleri incelenerek teknoloji konusu ile bağlantılı ve açık erişimli olan 182 adet lisansüstü tez araştırma dokümanı olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili tamamlanmış olan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi amacı ile öncelikle alan yazında yer alan ve diğer çalışmalarda kullanılan ‘Yayın Sınıflama Formları/ Araştırma Soruları/ Alt Problemler/Alt Amaçlar’ incelenmiştir (Bağ ve Çalık, 2017, 2018; Genç Ersoy, 2021; Gürgil, 2018; Kaplan, Saraçoğlu ve Bektaş, 2022; Tavşanlı ve Kaldırım, 2020; Şimşek ve Yaşar, 2019; Yılmaz, Özen Uyar ve Dikici Sığırtmaç, 2020). İnceleme sonucunda bu araştırmanın amacına uygun olan kriterler seçilerek ‘Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Yayımlanan Teknoloji İle İlgili Lisansüstü Tezlerin Sınıflandırılması Formu’ oluşturulmuştur. Bu form, sosyal bilgiler eğitimi alanından iki öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda araştırmada yer alacak öğretmenlerin branşları ile farklı türdeki katılımcıların sayı dağılımları da çalışma kapsamında incelenmiştir.

Verilerin Analizi

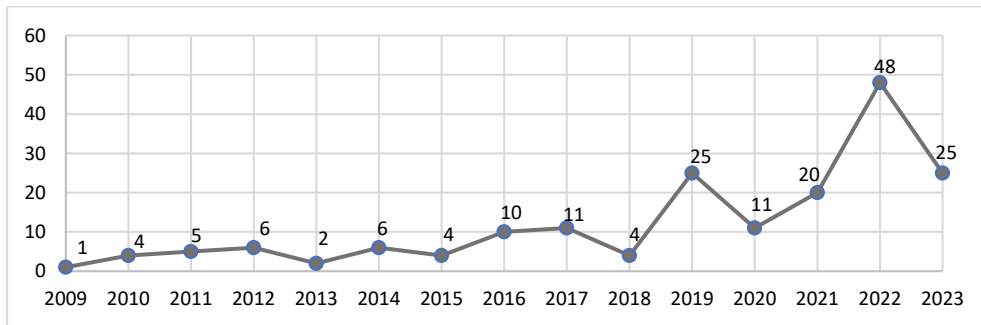
Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili tamamlanmış çalışmaların daha çok hangi konular üzerinde yoğunlaştığı, söz konusu çalışmalarda son eğilimlerin hangi yönde olduğunun belirlenmesi amacıyla bu çalışmada tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Braun ve Clarke’a (2019, s. 875) göre tematik analiz yöntemi “*verilerdeki temaları belirleme, analiz etme ve raporlama için kullanılan bir yöntemdir.*” Gül ve Sözbilir (2015, s.88) ise tematik analizi: “*belli bir alanda yapılmış araştırmaların nitel bir anlayışla ele alınıp, benzerlik ve farklılıkların karşılaştırmalı olarak ortaya konması*” şeklinde tanımlamaktadır. Tematik analizde öncelikle sosyal bilgiler eğitiminde teknoloji konusunu kapsayan tezler araştırmacıların kişisel bilgisayarlarına bir klasör içinde kaydedilmiştir. Ardından tüm tezlere birer numara verilmiştir. Daha sonra araştırmanın alt amaçlarına yönelik bilgiler Excel sayfasına tek tek işlenmiştir. Her iki araştırmacı verileri birbirinden bağımsız olarak analiz etmiştir.

Araştırmanın analizinde güvenilirliği belirlemek için Miles ve Huberman’ın (1994, s. 64) geliştirdiği Güvenirlik = Görüş Birliği/ (Görüş Birliği Görüş Ayrılığı) formül kullanılmıştır. Her bir tema için bu formüle başvurulmuştur. Araştırmacılar tarafından verilerin analizi tamamlandıktan sonra fikir birliğinde olunmayan temalar (3 tema) için araştırmacılar bir araya gelmiştir. Örneğin SB145 kodlu tez çalışması, birinci araştırmacı tarafından ‘*içerik alanı*’ temasında “Teknolojik Yeterliklerin İncelenmesi”, ikinci araştırmacı tarafından ise “Görüş ve Algıların İncelenmesi” başlığı altında değerlendirilmiştir. Araştırmacıların bir araya gelmesi ile SB145 kodlu tez çalışması detaylı bir şekilde tekrar incelenmiştir. Söz konusu tezin, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanal müze kullanımına yönelik görüşlerini incelediği; öğretmen yeterliliği konusunu kapsamadığı tespit edilmiştir. SB145 kodlu tez çalışması, “Görüş ve Algıların İncelenmesi” başlığı altında sunulmuştur. Diğer görüş ayrılığında bulunan temalar içinde benzer yol izlenmiştir.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma dokümanı olarak belirlenen 182 adet lisansüstü tez, araştırma soruları kapsamında incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara, grafik ve tablolar şeklinde yer verilmiştir.

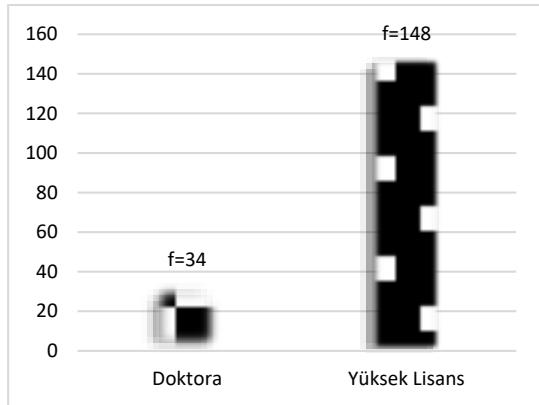
Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Şekil 1: Sosyal bilgiler eğitiminde teknoloji ile ilgili yayımlanan tezlerin yıllara göre dağılımı

Verilerin analizine göre sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji konusu ile bağlantılı ilk lisansüstü çalışma 2009 yılında tamamlanmıştır. Yıllara göre tez sayısında bir dalgalanma yaşansa da 2019 yılından sonra tez sayısında ciddi bir artış olmuştur. Sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili en fazla tezin (f= 48) 2022 yılında yayımlandığı görülmektedir. Özellikle 2020 yılında Covid 19 salgını nedeniyle ilan edilen pandeminin, tez sayısındaki artışların önemli bir nedeni olduğu ileri sürülebilir.

Lisansüstü Tezlerin Türlerine İlişkin Bulgular

Şekil 2: Sosyal bilgiler eğitiminde teknoloji ile ilgili yayımlanan tezlerin türleri

Şekil 2'ye bakıldığında sosyal bilgiler eğitiminde teknoloji alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin %81,32'sinin yüksek lisans düzeyinde tamamlandığı görülmektedir. Araştırma kapsamında incelenen 182 tezdten yalnızca %18,68'i doktora düzeyi tezlerden oluşmaktadır. Bu durumun oluşmasında, yüksek lisans eğitimi veren üniversite sayısının doktora eğitimine göre daha fazla olması etkili olmuş olabilir.

Lisansüstü Tezlerin Hazırladığı Üniversitelerin Dağılımına İlişkin Bulgular

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Eğitiminde Teknoloji İle İlgili Tezlerin Yayımlandığı Üniversiteler

Üniversite	f	%	Üniversite	f	%
Afyon Kocatepe Üniversitesi	17	9,34	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	3	1,65
Atatürk Üniversitesi	10	5,49	Sinop Üniversitesi	3	1,65
Dokuz Eylül Üniversitesi	7	3,85	Sivas Üniversitesi	3	1,65
Gazi Üniversitesi	7	3,85	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	3	1,65
Marmara Üniversitesi	7	3,85	Adıyaman Üniversitesi	2	1,10
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	7	3,85	Adnan Menderes Üniversitesi	2	1,10
Akdeniz Üniversitesi	6	3,30	Amasya Üniversitesi	2	1,10
Aksaray Üniversitesi	6	3,30	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	2	1,10
Eskişehir Anadolu Üniversitesi	6	3,30	Çukurova Üniversitesi	2	1,10
Fırat Üniversitesi	6	3,30	Erciyes Üniversitesi	2	1,10
Necmettin Erbakan Üniversitesi	6	3,30	İstanbul Üniversitesi	2	1,10
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	6	3,30	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	2	1,10
Yıldız Teknik Üniversitesi	6	3,30	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	2	1,10
Mersin Üniversitesi	5	2,75	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2	1,10
Sakarya Üniversitesi	5	2,75	Ankara Üniversitesi	1	0,55
Trabzon Üniversitesi	4	2,20	Balıkesir Üniversitesi	1	0,55
Uşak Üniversitesi	4	2,20	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	1	0,55
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	3	1,65	Karabük Üniversitesi	1	0,55
Cumhuriyet Üniversitesi	3	1,65	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	1	0,55
Erzincan Üniversitesi	3	1,65	Kocaeli Üniversitesi	1	0,55
Gaziantep Üniversitesi	3	1,65	Manisa Celal Bayar Üniversitesi	1	0,55
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	3	1,65	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1	0,55
Giresun Üniversitesi	3	1,65	Ordu Üniversitesi	1	0,55
İnönü Üniversitesi	3	1,65	Pamukkale Üniversitesi	1	0,55
Kastamonu Üniversitesi	3	1,65	Süleyman Demirel Üniversitesi	1	0,55
			Toplam	182	100

Sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji konusunu kapsayan ve erişime açılan tezlerin en fazla Afyon Kocatepe Üniversitesi (f=17) ve Atatürk Üniversitesinde (f=10) tamamlandığı görülmektedir. Bu üniversiteleri Dokuz Eylül Üniversitesi (f=7), Gazi Üniversitesi (f=7), Marmara Üniversitesi (f=7) ve Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (f=7) izlemektedir. Teknoloji konusunda çalışmaların daha fazla yapıldığı üniversiteler incelendiğinde, kuruluş tarihi göreceli olarak daha eski olan üniversitelerin olduğu söylenebilir. Bu durum söz konusu üniversitedeki akademik kadroların ilgileri veya çalışma alanlarından kaynaklanıyor olabilir.

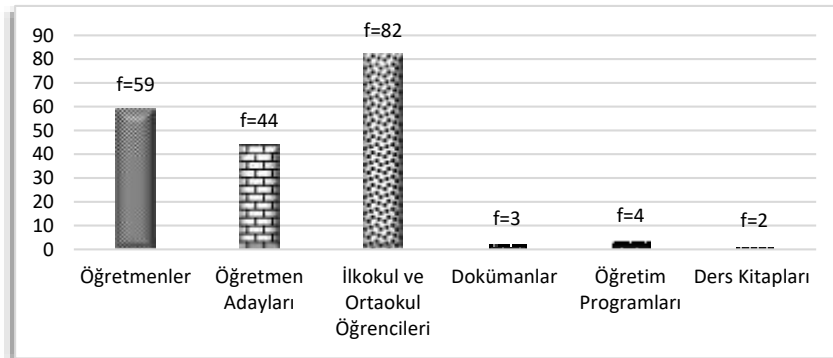
Lisansüstü Tezlerin İçerik Alanları Dağılımına İlişkin Bulgular

Tablo 2: Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Teknoloji İle İlgili Yayımlanan Tezlerin İçerik Alanları

İçerik Alanları	f	%
Başarı, ilgi ve Tutumların İncelenmesi	74	40,66
Teknolojik Yeterliliklerinin İncelenmesi	42	23,08
Görüş ve Algıların İncelenmesi	41	22,53
Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kullanılan Teknolojik Öğretim Yöntem ve Tekniklerin İncelenmesi	13	7,14
Programların İncelenmesi	4	2,19
Ders Kitaplarının İncelenmesi	2	1,10
Diğer	6	3,30
Toplam	182	100

Tablo 2 incelendiğinde sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili hazırlanan lisansüstü tezlerin en fazla başarı, ilgi ve tutum konu başlıklarında yapıldığı (f=74); ikinci sırada ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının teknolojik yeterlilikleri (f= 42) konu başlığının yer aldığı görülmektedir. Yine sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili çok çalışılan bir diğer konunun ise öğretmen, öğretmen adayları ve ortaokul öğrencilerinin görüş ve algılarının (f=41) incelendiği çalışmaların olduğu görülmektedir. Ders kitaplarının teknolojik açıdan incelendiği çalışmalar (f=2) ise en az çalışılan içerik alanları olmuştur.

Lisansüstü Tezlerde Yer Alan Katılımcıların Özelliklerine İlişkin Bulgular

Şekil 3: Sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yayımlanan tezlerde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların sınıflaması³

Şekil 3'te çalışmalara dahil edilen katılımcılar sınıflandırılmıştır. Buna göre ulaşılan ve erişime açık olan tezlerde en fazla %42,26 ile (f=82) ilk ve ortaokul düzeyi öğrencilerle gerçekleştirilen lisansüstü çalışmaların olduğu görülmektedir. Öte yandan en fazla tercih edilen ilkökul ve ortaokul öğrencileri kategorisinde şu veriyi belirtmekte fayda bulunmaktadır: Her ne kadar ilkökul ve ortaokul öğrencileri ile tamamlanan lisansüstü tezlerin oranı diğer katılımcı kategorilerine göre yüksek olsa da ilkökul öğrencileri ile yapılan çalışmaların oranı %5,67 (f=11)'dir. Bu düzeyde katılımcının az olmasında; ilkökul düzeyinde okutulan sosyal bilgiler dersinin sadece 4. sınıf seviyesinde olması ve bu dersin sınıf öğretmenleri tarafından okutulmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan ise ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirilen araştırmaların sayısı 71'dir ve teknoloji ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezler içerisinde en yüksek orana sahip olan katılımcı türüdür. Lisansüstü tezlerde katılımcı türü olarak en fazla tercih edilen diğer gruplar ise %30,41 (f=59) ile öğretmenler ve %22,68 (f=44) ile de öğretmen adaylarıdır. Tabloda yer alan bilgilere göre lisansüstü tezlerde sosyal bilgiler öğretim programlarının (f=4), dokümanların (f=3) ve ders kitaplarının (f=2) daha az tercih edildiği söylenebilir. Şekil 3'te yer alan katılımcılardan öğretmenlerin branşları tablo 3'te belirtilmiştir.

³ Bazı lisansüstü tezlerde farklı türden katılımcılar birlikte yer almaktadır.

Tablo 3: Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Teknoloji İle İlgili Yayımlanan Tezlerde Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Branşları

Öğretmenlerin Branşları	f	%
Sosyal Bilgiler Eğitimi	53	89,83
Sınıf Eğitimi	6	10,17

Tablo 3 incelendiğinde çalışmalara katılan öğretmenlerin %89,83'ünün (f=53) sosyal bilgiler eğitimi branşında yer aldığı görülmektedir. İlköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinin yürütücüsü konumunda olan sınıf öğretmenleri ile ilgili yapılan çalışmalar ise %10,17'dir (f=6). Bu durumun oluşmasında ilköğretim düzeyinde ilk üç yıl hayat bilgisi dersinin okutulması, buna karşın ilköğretim düzeyinde sadece dördüncü sınıf düzeyinde sosyal bilgiler dersinin olması etkili olabilir. Hazırlanan tezlerde çalışmaya katılan öğretmen sayıları tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Teknoloji İle İlgili Yayımlanan Tezlerde Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Katılımcı Sayıları

Öğretmen Sayısı	f	%
1-100	33	55,93
101-200	12	20,34
201-300	6	10,17
301-400	3	5,08
401-500	0	0,00
501-600	2	3,39
601-700	2	3,39
1000+	1	1,69

Tablo 4 incelendiğinde en fazla çalışmanın 1-100 kişi (f=33) arasında öğretmenlerle gerçekleştirildiği görülmektedir. Öte yandan öğretmen sayısının artması ile yapılan çalışma sayısının azaldığı söylenebilir. Bu durum, diğer katılımcı türlerine göre öğretmenlere ulaşmanın nispeten daha zor olmasından kaynaklanıyor olabilir. Şekil 3'te belirtilen öğretmen adaylarının katılımcı sayıları, tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Teknoloji İle İlgili Yayımlanan Tezlerde Çalışmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Katılımcı Sayıları

Öğretmen Adayı Sayıları	f	%
1-100	14	31,82
101-200	7	15,91
201-300	8	18,18
301-400	6	13,64
401-500	1	2,27
501-600	1	2,27
601-700	2	4,55
701-800	2	4,55
801-900	1	2,27
901-1000	1	2,27
1000+	1	2,27

Öğretmen adayları ile yapılan çalışmalar incelendiğinde 1-100 katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmaların en yüksek sayıda (f=14) olduğu görülmektedir. Diğer taraftan katılımcı sayısının artması ile birlikte yapılan çalışmalarda azalmalar görülmektedir. Bu durumun oluşmasında fazla sayıda katılımcıya ulaşmada yaşanan sorunların etkili olduğu düşünülmektedir. Sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili tamamlanan tezlerde çalışmaya katılan ilköğretim ve ortaokul öğrencilerinin katılımcı sayıları tablo 6'da sunulmuştur.

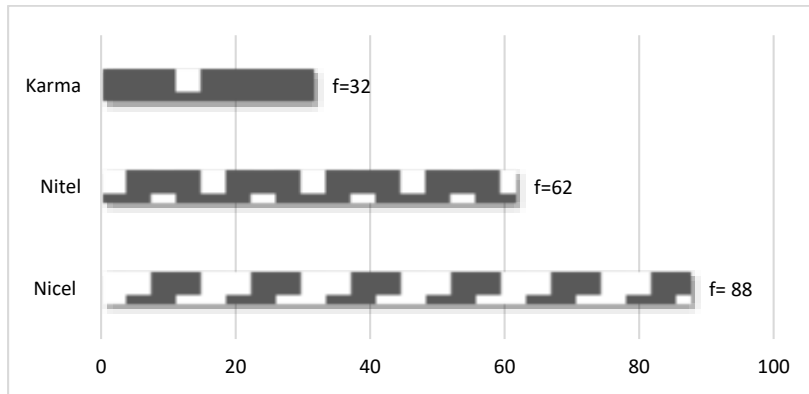
Tablo 6: Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Teknoloji İle İlgili Yayımlanan Tezlerde Çalışmaya Katılan İlkokul ve Ortaokul Öğrencilerinin Katılımcı Sayıları

Öğrenci Sayısı	f	%
1-50	38	46,40
51-100	31	37,80
101-150	5	6,09
151-200	2	2,43
201-250	1	1,21

251-300	2	2,43
301-350	1	1,21
350+	2	2,43

Tablo 6 incelendiğinde ilkokul ve ortaokul öğrencileri ile ilgili hazırlanan tezlerde en fazla 1-50 öğrenci (f=38) ile çalışıldığı görülmektedir. Öğrenci sayısı bakımından ikinci sırada ise 51-100 katılımcının yer aldığı (f=31) tezlerin olduğu görülmektedir. Tabloya göre 101 ve üzeri öğrencinin, katılımcı olarak yer aldığı tezlerin nispeten düşük oranda kaldığı söylenebilir. İncelenen tezlerde 350 ve üzerinde katılımcının yer aldığı tezlerin sayısı sadece iki adettir. Öte taraftan verilerin analizinde ilkokul ve ortaokul öğrencileri ile yapılan çalışmalarda en az sekizinci sınıf öğrencileri (f=4) ve dördüncü sınıf öğrencileri ile (f=10) çalışıldığı da tespit edilmiştir. Bu durumun nedeni, ortaokul sekizinci sınıf düzeyinde sosyal bilgiler dersinin olmaması ve ilkokul dördüncü sınıfta yer alan sosyal bilgiler dersini sınıf öğretmenlerinin okutması gösterilebilir. Diğer taraftan en fazla çalışılan sınıf düzeyi (f=28) ise altıncı sınıf öğrencileriyle tamamlanan lisansüstü tezlerdir.

Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Araştırma Yöntemine ve Araştırma Desenlerine İlişkin Bulgular

Şekil 4: Sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yayımlanan tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri

Tablo 7: Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Teknoloji İle İlgili Yayımlanan Tezlerde Kullanılan Araştırma Desenleri⁴

Yöntem	Araştırma Deseni	f	%
Nicel	Yarı Deneysel Desen	40	45,45
	Tarama	38	43,18
	Gerçek Deneysel Desen	5	5,68
	Gömülü Deneysel Desen	2	2,27
	Nedensel Karşılaştırmalı Desen	1	1,13
	Meta Analiz	1	1,13
	Korelasyon	1	1,13
Nitil	Durum Çalışması	17	27,41
	Olgubilim (Fenomenoloji)	10	16,12
	Görüşme	10	16,12
	Temel Nitil Araştırma	8	12,9
	Doküman İncelemesi	6	9,67
	Eylem Araştırması	5	8,06
	Gömülü Desen	5	8,06
Karma	Etnografi	1	1,61
	Açıklayıcı/Açımlayıcı Sıralı Desen	20	62,5
	Yakınsal Paralel Desen	3	9,37
	Gömülü Karma Desen	3	9,37
	Çeşitleme/ Üçgenleme	2	6,25
	İç İçe Geçmiş Desen	1	3,12
	Çok Aşamalı Desen	1	3,12
Diğer	2	6,25	

⁴ Araştırmada veriler kategorileştirilirken düzeltmeye gidilmeden, lisansüstü tezlerde kullanılan ifadeler kullanılmıştır.

Tablo 7 incelendiğinde sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yayımlanan tezlerde çeşitli araştırma yöntemleri ve araştırma desenlerinin kullanıldığı görülmektedir. Tabloya göre lisansüstü tezlerde en sık kullanılan araştırma yönteminin nicel araştırma yöntemleri (f= 88) olduğu; onu sırası ile nitel (f= 62) ve karma araştırma yöntemlerinin (f= 32) izlediği görülmektedir. Diğer taraftan nicel yöntemlerde ise en sık kullanılan desenin 'yarı deneysel desen' (f=40) olduğu ve yarı deneysel deseni 'tarama' (f=38) deseninin takip ettiği saptanmıştır. Verilerin analizine göre nitel yöntemlerden ise en fazla tercih edilen desenin 'durum çalışması' (f=17), 'olgubilim' (f=10) ve 'görüşme' (f=10) olduğu tespit edilmiştir. Lisansüstü tezlerde toplam 32 adet karma yöntemle tamamlanmış tez bulunmaktadır. Söz konusu yöntemle tamamlanan tezlerden 'açıklayıcı/açımlayıcı sıralı' (f=20) desenin diğer karma desenlere oranla daha sık kullanıldığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan karma yöntemlerden 'İç İçe Geçmiş Desen' ile 'Çok Aşamalı Desenin' ise sadece birer kez kullanıldığı belirlenmiştir.

Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Veri Toplama Araçlarına İlişkin Bulgular

Tablo 8: Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Teknoloji İle İlgili Yayımlanan Tezlerde Kullanılan Veri Toplama Araçları⁵

Veri Toplama Aracı	f	%
Ölçek	98	30,15
Görüşme Formu	94	28,92
Akademik Başarı Testi	57	17,54
Anket	26	8,00
Gözlem	8	2,46
Doküman incelemesi	6	1,85
Odak Grup Görüşmesi	4	1,23
Envanter	1	0,31
Diğer (Video ve ses kayıtları, etkinlik kâğıtları, yansıtıcı günlükler, sosyal medya paylaşımları, kelime ilişkilendirme testleri vb.)	31	9,53

Tablo 8'e bakıldığında sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili çalışılan ve erişime açık olan lisansüstü tezlerde en fazla kullanılan veri toplama aracının 'ölçekler' (f=98) olduğu görülmektedir. İncelenen tezlerde kullanılan ölçeklerin büyük bir kısmının daha önce başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçekler olduğu da tespit edilmiştir. Öte yandan en fazla kullanılan ikinci veri toplama aracının ise 'görüşme formları' (f=94) olduğu tespit edilmiştir. Görüşme formu kullanılan tezlerde ise en sık 'yarı yapılandırılmış görüşme formunun' kullanıldığı ifade edilebilir. Yine incelenen tezlerde akademik başarı testlerine sıklıkla (f=57) başvurulduğu da görülmektedir. Hazırlanan tezlerde veri toplama aracı olarak en az kullanılan araç ise 'envanter' (f= 1) olmuştur.

Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Veri Analiz Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Tablo 9: Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Teknoloji İle İlgili Yayımlanan Tezlerde Kullanılan Veri Analiz Yöntemleri⁶

Veri Analiz Yöntemi	f	%
Betimsel İstatistik	153	26,70
t Testi	92	16,06
İçerik Analizi	62	10,82
ANOVA	58	10,12
Betimsel Analiz	47	8,20
Kolmogorov-Smirnov Testi	31	5,41
Shapiro-Wilks Testi	23	4,01
Mann Whitney U Testi	22	3,84
Wilcoxon Testi	15	2,62
Korelasyon Analizi	12	2,09
Tukey Testi	11	1,92
ANCOVA	10	1,75

⁵ Bazı lisansüstü tezlerde birden fazla veri toplama yönteminin kullanılması nedeniyle yüzde hesaplaması, Tablo 8 belirtilen toplam sayı üzerinden yapılmıştır.

⁶ Bazı lisansüstü tezlerde, birden fazla veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca araştırmada veriler kategorileştirilirken düzeltmeye gidilmeden, lisansüstü tezlerde kullanılan ifadeler kullanılmıştır.

Kruskal Wallis Testi	10	1,75
Post Hoc Analizi	9	1,57
Levene Testi	8	1,40
Ki-kare Testi	4	0,70
Regresyon Analizi	3	0,52
Doküman Analizi	2	0,35
Tematik Analiz	1	0,17

Tablo 9 incelendiğinde sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yayımlanan tezlerin verilerinin analizinde en fazla betimsel istatistiklerin (f=153) kullanıldığı tespit edilmiştir. İkinci olarak en sık kullanılan veri analiz yönteminin t testi (f=92) olduğu saptanmıştır. Bu bulgunun oluşmasında, lisansüstü tezlerde sıklıkla tarama deseni ile deneysel desenlere başvurulmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Nitel verilerin analizinde, en fazla içerik analizi (f=62) yöntemini kullanıldığı tespit edilmiştir. Verilere göre nitel araştırma yöntemlerinden ‘Tematik Analiz’ (f=1) ile ‘Doküman Analiz’ (f=2) türlerinin ise en az tercih edilen analiz türlerinden olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yayımlanmış olan lisansüstü tezlerin değerlendirildiği bu çalışmada, toplam 182 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda YÖK Ulusal Tez Merkezinde erişime açılmış olan 148 yüksek lisans ve 34 doktora tezi incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre erişime açık ve ulaşılan tezlerin sadece %16,68’inin doktora düzeyinde hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaylak (2019, s.806) tarafından 2019 yılında gerçekleştirilen araştırmaya göre *“Türkiye’de bulunan 129 üniversitenin 67’sinde sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalı bulunmaktadır. Bu 67 üniversitenin 60’ında lisans programı, 50’sinde yüksek lisans programı ve 19’unda da doktora programı bulunmaktadır.”* Teknoloji ile ilgili yayımlanmış olan doktora düzeyindeki tezlerin, yüksek lisans düzeyine göre daha az olmasında doktora eğitimi veren üniversite sayısının daha az olması etkili olmuş olabilir.

Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yayımlanan ilk çalışmanın, 2009 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. Yıllar içinde dengeli bir dağılımdan söz edilemese de zaman içinde bir artış olduğu ifade edilebilir. Öte yandan teknoloji ile ilgili yayımlanmış olan en fazla tezin 2022 yılında (f=48) hazırlandığı da tespit edilmiştir. Sallabaş ve Polat (2022) yabancılara Türkçe öğretimi alanında teknoloji konulu tezleri incelemiştir. Bu araştırmada da son dönemde teknoloji konusu ile bağlantılı tezlerde artış tespit edilmiştir. Yazarlara göre bu durumun oluşmasında Covid-19 salgının etkisi bulunmaktadır. Benzer şekilde Parlar ve Kart (2022) da Covid-19 süreci ile birlikte tüm dünyada yayımlanan araştırma sayısında genel bir artış olduğunu belirtmektedir. Bu çerçevede, özellikle evde geçirilen zaman dilimindeki artış ve kısıtlama ortamlarının etkisi ile akademik yayın sayısının etkilendiği ifade edilebilir. Diğer taraftan dijital dönüşümün yoğun olarak yaşandığı, Dördüncü Endüstri Devriminin de bu zaman dilimlerine denk gelmesi teknoloji kavramına yönelişte etkili olabilir. Ayrıca 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından tüm dünyada ilan edilen Pandemi ile birlikte eğitim öğretimde teknolojinin yoğun kullanımı da teknoloji ile bağlantılı tezlerin artışını etkilemiş olabilir. Araştırma verilerinin analizi sonucunda, 2023 yılında yayımlanan tezlerin sayısında ciddi bir azalmanın olduğu da görülmüştür. Bu bulgunun temel sebebi, söz konusu bu araştırmanın yapıldığı zaman diliminde, bazı lisansüstü tezlerin YÖK Ulusal Tez Merkezinde henüz erişime açılmaması olabilir.

Elde edilen verilerin analizinde, sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili hazırlanan tezlerin 50 farklı üniversitede tamamlandığı görülmektedir. En fazla tezin hazırlandığı üniversitelerin (Afyon Kocatepe Üniversitesi f= 17, Atatürk Üniversitesi f= 10, Dokuz Eylül Üniversitesi f= 7, Gazi Üniversitesi f= 7, Marmara Üniversitesi f= 7 ve Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi f= 7) kuruluş yıllarının nispeten daha eski tarihli olduğu ifade edilebilir. Bu durum, ilgili üniversitelerin kadrolarını daha erken yapılandırılmaları ve ilgili üniversitelerde çalışan akademisyenlerin çalışma alanlarının teknolojiyle ilgili olmasıyla açıklanabilir. Yine tezlerin yayımlandığı üniversiteler kategorisi incelendiğinde sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili yapılan tüm çalışmaların devlet üniversitelerinde olduğu, vakıf üniversitelerinin bu kategoride yer almadığı da tespit edilmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre, lisansüstü tezlerde yoğun olarak (%40,66) derste kullanılan teknolojik yeniliklerin ve araçların öğrencilerin akademik başarılarına, ilgi ve tutumlarına etki durumu ele alınmıştır. Kaya ve Aydoğdu (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada matematik eğitimindeki lisansüstü tezler teknoloji teması altında incelemiştir. Söz konusu çalışmada matematik alanında yapılan tezlerde de öğrenci başarısını ve tutumunu değerlendiren çalışmaların en fazla sayıda yapıldığı tespit edilmiştir. Karadağ (2009, s.81) yapmış olduğu araştırmasında da benzer bulgulara ulaşmıştır. Yazar eğitim bilimleri alanında hazırlanan tezlerde başarı, tutum ve algı konu başlıklarının sıklıkla ele alındığını; dolayısıyla tezlerin evren ve örneklem değiştirerek birbirinin tekrarı haline evrildiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, teknoloji gibi devingen bir kavramın yenilik açısından araştırmacılara çeşitli avantajlar sağladığı düşünüldüğünde araştırmacılar tarafından yeterince etkili kullanılmadığı da ifade edilebilir.

Sosyal bilgiler eğitimi alanında yayımlanan ve erişime açılan 182 lisansüstü tezin yaklaşık yarısı (%48,35) nicel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmalardır. Bu yöntemi %34,06 oranla nitel araştırmalar izlerken karma araştırmaların %17,58 oranında kaldığı görülmektedir. Köse ve Yüzüak (2020) tarafından matematik ve fen bilimleri dersi kapsamında yapılan başka bir araştırmada da lisansüstü tezlerde en çok nicel daha sonra nitel ve en az karma araştırma yöntemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yayımlanan tezlerin katılımcıları ile ilgili elde edilen veriler incelendiğinde, yapılan çalışmalarda en fazla ilk ve ortaokul ile çalışıldığı görülmüştür. Sonrasında ise sırası ile sosyal bilgiler dersi öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yapılan çalışmalar gelmiştir. Yayımlanan tezlerde çalışma grubu olarak en az dokümanlar, öğretim programları ve ders kitaplarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Katılımcı olarak ilk ve ortaokul öğrencilerinin yer aldığı araştırmalarda konu alanı olarak öğrencilerin başarı, ilgi ve tutumlarını konu edinen tezler olduğu dikkate alınmalıdır. Bu tür katılımcı grupları ve bu tür konu başlıklarının daha yoğun çalışılması özellikle teknolojik araç gereçlerin etkililiğinin tespit edilmesi ve sosyal bilgiler ders içeriğinin iyileştirilmesi noktasında somut fikirler sunması açısından önem arz etmektedir. Fakat öte taraftan birbirinin tekrarı niteliğine düşme riskini de arttırmaktadır.

İnsan hayatını kolaylaştırmasının yanında hızlıca günlük hayata entegre olabilmesi teknolojik yeniliklerin kullanım alanının yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Farklı alanlarda teknolojik dönüşüm süreci daha hızlı gerçekleşirken özellikle kendini yenileme konusunda zorlanan eğitim sistemlerinde beklenen etkinin gerçekleştirilemediği söylenebilir (Demir, 2018; Şahin, 2003). Sosyal bilgiler dersi hayatla bağı çok güçlü olan, aynı zamanda öğretim programlarında teknolojik yeniliklere sıklıkla vurgu yapılan bir derstir. 2009 yılından 2024 yılına kadar sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan 2675 lisansüstü tezin yalnızca %6,8'i teknoloji kavramı ile ilişkilidir. Bu veriye dayanarak da sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji ile ilgili lisansüstü çalışmaların yetersiz olduğu söylenebilir.

ÖNERİLER

Teknoloji kavramı dinamik bir kavramdır. Şüphesiz ki yeni teknolojik gelişmeler hayatın farklı alanlarına yansiyacak ve yeni araştırmaların yapılmasını gerekli kılacaktır. Dolayısıyla teknoloji ile ilgili güncel araştırmalara önümüzdeki yıllarda da ihtiyaç duyulacaktır. Bu bağlamda ileride yapılacak olan çalışmalar için şu önerilerde bulunulabilir:

- Bu çalışmada lisansüstü araştırmalar YÖK Ulusal Tez Merkezi ile sınırlı tutulmuştur. İleride yapılacak çalışmalarda ulusal ve uluslararası süreli yayınların tamamı incelenebilir. Böylelikle sosyal bilgiler eğitimi alanında teknoloji kavramı ile ilgili yapılan araştırmaların tamamı, bütüncül bir şekilde değerlendirilebilir.
- Araştırmada, karma araştırma yönteminin kullanıldığı tezlerin oranın yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karma araştırmalar nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte işe koşulduğu, ele alınan konuyu derinlemesine ve bütüncül bir şekilde açıklayan araştırmalar olarak kabul edilmektedir. İleride yapılacak olan lisansüstü tezlerde, araştırmaların amaçlarına da uygun olarak, karma araştırma yöntemlerine daha fazla yer verilebilir.
- Araştırmada, doktora düzeyinde yapılan araştırmaların oranının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Teknoloji konusuyla bağlantılı yapılacak olan doktora tezlerinin bilimsel araştırma projeleriyle desteklenmesi, doktora düzeyindeki tezlerin sayısının artmasında etkili olabilir.
- Yine ileride yapılacak olan araştırmalarda, farklı branşlardaki durum incelenerek karşılaştırmalar yapılabilir.

Ek bilgiler

Çıkar çatışması bilgisi: Yazarlar aralarında çıkar çatışması olmadığını "The authors declare that they have no conflict of interest" beyan ederiz.

Destek bilgisi: Bu çalışma için yazarlar, herhangi bir kurum veya kuruluştan destek almamıştır.

Etik onay bilgisi: Bu araştırma, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'nde belirtilen kurallara uyum olarak tamamlanmıştır. Araştırmada kamuya açık kaynaklar, tematik analiz tekniğiyle analiz edildiği için etik kurul izni gerektirmemektedir.

Katkı oranı bilgisi: Araştırmaya her iki yazarın da katkısı eşit orandadır.

EXTENDED ABSTRACT

INTRODUCTION

Information is important as the main source of both the 21st century and technological developments. From ancient civilizations to the present day, the production, use and dissemination of information has evolved to different dimensions. Today, the idea of using information in production, that is, the process of processing information, has come to the forefront, rather than the idea of having information for development. The 21st century, which started on January 1, 2001 and will end on December 31, 2100, is expressed as one of the centuries with the most intense development and change (Özcan & Şahin, 2021). So much so that approximately 90% of all knowledge production throughout human history has been created in the 21st century (Demir, 2018; Şahin, 2003). One of the most important transformation processes experienced by human beings from past to present has been the Industrial Revolution. With this period, the production process based on manual labor shifted to the production process based on machines. Factors such as the marketing of goods produced in excess of the need and the formation of a working class in the production phase have initiated a rapid process of change in social, economic, cultural and political fields. With this process of change triggered by the Industrial Revolution, a new phase is also mentioned in which new inventions are constantly encouraged (Şanlısoy, 1999). When we look at the historical process, the power of steam and water, which started with the Industrial Revolution, was replaced by electric power in the 19th century. In the 20th century, digital technology became the focal point, while cyber and physical technology became the focal point in the 21st century. The 21st century also coincides with the so-called Fourth Industrial Revolution. In this period, which is characterized by concepts such as virtual reality, internet of things, big data analysis, robotics and cloud computing technologies, production processes are organized through smart factories and machines independent of human beings and maximum production capacity is mentioned.

Among the effects of technology on education systems, smart boards, interactive teaching materials, and digital education portals are among the first ones that come to mind. Social studies course is one of the courses with the strongest connection with life. These developments also necessitate the reflection of technology on social studies education (Yeşiltaş, 2016). The use of technological tools in lessons has many advantages for teachers and students. Teaching with educational technologies, which are also suitable for the learning process of the new generation called digital natives (Prensky, 2001), can increase achievement, provide individualized teaching opportunities for students, and contribute to equality of opportunity in education. In addition, educational technologies, which offer students the opportunity to learn at their own pace, stand out in terms of low cost. Learning and teaching activities are facilitated by audio-visual materials used in lectures. This process also makes learning more meaningful and increases the retention of information. In addition, virtual learning environments enable education to continue outside the classroom. Enriched virtual learning environments also provide the opportunity to access information from different sources (Özkara & Dursun, 2022). On the other hand, the use of technology in education enables abstract subjects and concepts to be concretized with visual and auditory materials. According to Prensky, technology is an inseparable part of life for this new generation who are introduced to digital technology as soon as they are born. Therefore, the inclusion of digital technologies in the education process increases the interest in the lessons.

Both the life-based content and the multidisciplinary structure of the social studies course have ensured that technology has a very important place in this course. In the 21st century, social studies teachers are expected to keep up with the latest technologies. The integration of technology with the social studies course is an essential issue, especially for the creation of an interactive environment where the constructivist teaching approach is adopted, where the student is at the center, emphasizing the importance of learning by doing-living (Çelik, 2021). Social studies is a course that has a very strong connection with life and at the same time, technological innovations are frequently emphasized in the curriculum.

When the literature was reviewed, many studies on technology and technology literacy with students, teachers and prospective teachers were found. Çelik (2021) examined the Web 2.0 technology experiences of pre-service teachers; Gençer and Gezer (2022) examined the effect of Web 2.0 technology use on the academic achievement of 4th grade students; Atalmış and Şimşek (2022) examined the competencies of social studies and science teachers towards Web 2.0 technology; Kırımlı and Demirezen (2022) examined teacher views on Web 2.0 technologies. Yıldırım and Şimşek (2023) examined teachers' views on technology use; Yeşiltaş and Turan (2015) examined the effect of computer software on academic achievement and attitudes; Oruç and Teymuroğlu (2016) examined the effect of cartoon use on academic achievement; Seyhan and Küçük (2021) examined the experiences of teachers and prospective teachers towards augmented reality application. Akgün and Akgün (2021) examined the theses in social studies education until the first half of 2020 under the theme of technology. In this study, it was aimed to reveal the trend and diversity in current graduate theses with the theme of technology.

METHOD

This research is a qualitative study that aims to comparatively analyze the postgraduate theses on technology in the field of social studies education. In this direction, thematic analysis method was used in the study. In the research, 2675 open access theses were accessed in the National Thesis Center of the Council of Higher Education (YÖK). Then, by examining the titles and abstracts of the theses, 182 open-access graduate theses related to the subject of technology were identified. 182 theses were analyzed according to the purpose of the study. In the study, Braun and Clarke's (2019) six-stage analysis process of Familiarizing with the Data, Creating Initial Codes, Identifying Themes, Reviewing Themes, Naming Themes, and Preparing the Report was used. In the study, the formula suggested by Miles and Huberman (1994) was used to determine the coefficients of agreement in the coding. This formula was used for each theme. After the data analysis was completed by the researchers, the researchers came together for the themes (3 themes) for which there was no consensus. A consensus was reached in thematization by exchanging views.

FINDINGS, CONCLUSION AND DISCUSSION

For the purpose of the study, 148 master's theses and 34 doctoral theses that were made available in the YÖK National Thesis Center were examined. As a result of the research data, it was concluded that only 16.68% of the theses open to access and accessed were prepared at the doctoral level. According to the research conducted by Yaylak (2019, p.806) in 2019, "67 of 129 universities in Turkey have social studies education departments. Of these 67 universities, 60 have undergraduate programs, 50 have master's programs, and 19 have doctoral programs." The fact that the number of doctoral theses published on technology is lower than the number of master's theses may be due to the fact that the number of universities offering doctoral education is lower. In other words, it can be stated that many universities cannot meet the criteria for opening a 'doctoral education program' determined by YÖK. In this context, it can be said that the number of doctoral level theses published on technology in our country is numerically insufficient.

When the data of the study were analyzed, it was found that the effect of technological innovations and tools used in the course on students' academic achievement, interest and attitudes was intensively (40,66%) addressed in postgraduate theses. Karadağ (2009, p.81) reached similar findings in his research. The author states that in the field of educational sciences, the topics of achievement, attitude and perception are frequently addressed; therefore, the theses have evolved into a repetition of each other by changing the universe and sample. In this context, considering that a dynamic concept such as technology provides various advantages to researchers in terms of innovation, it can be stated that it cannot be used effectively enough by researchers.

Approximately half (48.35%) of the 182 graduate theses published and made available in the field of social studies education are studies in which quantitative research method is adopted. This method was followed by qualitative research with a rate of 34.06%, while mixed research remained at a rate of 17.58%. In another study conducted by Köse and Yüzüak (2020) within the scope of mathematics and science courses, it was determined that quantitative, then qualitative and least mixed research methods were used in graduate theses. The relatively low rate of mixed research methods, in which both qualitative and quantitative research methods are employed, can also be explained by the lack of methodological knowledge of graduate students about scientific research.

In summary, only 6.8% of the 2675 graduate theses conducted in the field of social studies education between 2009 and 2024 were related to the concept of technology. Based on this data, it can be said that graduate studies on technology in the field of social studies education are insufficient. In this context, the following suggestions can be made for future studies:

- ✓ In this study, graduate studies were limited to the YÖK National Thesis Center. In future studies, all national and international periodicals can be examined.
- ✓ In the study, it was concluded that the proportion of theses in which mixed research method was used was insufficient. It is recommended to include more mixed research methods in future graduate theses.
- ✓ In the study, it was concluded that the rate of doctoral level research is also insufficient. Strengthening the academic staff of universities especially in the field of technology and supporting scientific research projects with scientific research projects related to technology can increase the number of doctoral level theses.

KAYNAKÇA

- Akgün, İ., & Akgün, M. (2021). Sosyal bilgiler eğitiminde teknoloji kullanımına yönelik tezlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 58, 227-247.
- Aksin, A. (2020). Sosyal bilgiler öğretiminde yenilikçi teknoloji kullanımı. Y. Ayaydın (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde teknolojinin kullanımı: uzaktan eğitim için alternatifler* içinde (s.35-61). İstanbul: Yeni İnsan.
- Altan, M. Z. (1998). Eğitim fakülteleri, teknoloji ve değişim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(15), 295-304.
- Atalmış, S., & Şimşek, G. (2022). Sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretmenlerinin WEB 2.0 araçlarını kullanım yeterlilikleri. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 5(1), 1-19. DOI: <https://doi.org/10.47503/jirss.1039178>
- Atıcı, B., & Yıldırım, S. (2010, 10-12 Şubat). *Web 2.0 uygulamalarının E-Öğrenmeye etkisi*. Akademik Bilişim'10 - XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, Muğla. Türkiye
- Aydın, F., & Silik, Y. (2018). Teknoloji okuryazarlığı: tarihsel bir betimleme. *İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 107-126.
- Bağ, H., & Çalık, M. (2017). İlköğretim düzeyinde yapılan argümantasyon çalışmalarına yönelik tematik içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 281-303
- Bağ, H., & Çalık, M. (2018). İlkokul 4. sınıf düzeyindeki fen eğitimi araştırmalarının tematik içerik analizi. *İlköğretim Online*, 17(3), 1353-1377.
- Bozkurt, A. (2013). Açık ve uzaktan öğretim: Web 2.0 ve sosyal ağların etkileri. *Akademik Bilişim*, 13(23-25), 689-694.
- Braun, V. ve Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımı. S. N. Şad, N. Özer ve A. Atli (Çevirenler). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 873-898. DOI: 10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.17m
- Çelik, T. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Web 2.0 uygulamalarıyla biçimlendirici değerlendirme deneyimlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(231), 173- 198.
- Demir, A. (2018). Endüstri 4.0'dan eğitim 4.0'a değişen eğitim öğretim paradigmaları. *Electronic Turkish Studies*, 13(15), 147- 171. DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13480>
- Demir, D., Özdiç, F., & Ünal, E. (2018). Eğitim bilişim ağı (EBA) portalına katılımın incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 407-422.
- Demiral, G. (2019). Endüstri 4.0'ın insan kaynaklarına yönelik etkileri: teknolojik değişim farkındalığı üzerine bir araştırma. *EKEV Akademi Dergisi*, 80, 191-208.
- Deryakulu, D. (1991). Eğitim teknolojisi, iletişim, öğrenme. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 24(2), 527-531.
- Ekici, S., & Yılmaz, B. (2013). FATİH projesi üzerine bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, 27(2), 317-339.
- Genç Ersoy, B. (2021). Türkçe öğretiminde eğitsel oyun kullanımı: Bir meta-tematik analiz çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 510-530.
- Gençer, Ö., & Gezer, U. (2022). Web 2.0 araçlarına dayalı sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin akademik başarılarına etkisinin incelenmesi. *Dijital Teknolojiler ve Eğitim Dergisi*, 1(2), 83-91.
- Gül, Ş., & Sözbilir, M. (2015). Fen ve matematik eğitimi alanında gerçekleştirilen ölçek geliştirme araştırmalarına yönelik tematik içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 178, 85-102.
- Günay, D. (2017). Teknoloji nedir? Felsefi bir yaklaşım. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1, 163-166. DOI: 10.5961/jhes.2017.194
- Gürnil, F. (2018). An examination of postgraduate theses in social studies education (2012-2017) according to various variables. Recep Efe, Irina Koleva and Emin Atasoy (Edts.), *Recent Researches in Education* içinde (s.212-228). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Kaplan, E., Saraçoğlu, S. & Bektaş, O. (2022) Fen eğitimi alanında Türkiye'de yürütülmüş doktora tezlerinin tematik analizi. *International Journal of Education and New Approaches*, 5(1), 22-48. DOI: <https://doi.org/10.52974/jena.1070415>
- Karadağ, E. (2009). Eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik açıdan incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 75-87.
- Kaya, D., & Aydoğdu, Ş. (2022). Teknoloji destekli matematik eğitimi: Türkiye'deki lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, Dijitalleşme Özel Sayısı*. 185-203.
- Kırımlı, H., & Demirezen, S. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Web 2.0 teknolojilerine yönelik görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 62, 527-558.
- Köse, S., & Yüzüak, A., V. (2020). Fen ve matematik eğitiminde ters yüz edilmiş sınıf modeliyle ilgili yapılan çalışmalar: Tematik bir inceleme. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 15-33.
- MEB (2023). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)
- MEB (2024). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (4, 5, 6 ve 7. sınıflar).

- Miles, M., & Huberman, M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*, (2nd Edition), California: Sage Press.
- Oruç, Ş., & Teymuroğlu, B. (2016) Sosyal bilgiler öğretiminde çizgi film kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *International Journal of Field Education*, 2(2), 92-106.
- Özkara, T. C., & Dursun, A. N. (2022). 6. sınıf sosyal bilgiler dersi EBA videolarının sosyal bilgiler programıyla uyumunun incelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 13(50), 1386-1407. DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3170>
- Özcan, M. F., & Şahin, N. (2021). *21. Yüzyıl eğitim teknolojisi*. Eğitim Yayınevi.
- Parlar H., & Kart, S., (2022). COVID-19 döneminde akademisyenlerin akademik motivasyon ve yayın performansının incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 12(3), 519-536. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1128593>
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the horizon*, 9(5), 1-6.
- Sağlam, M. (1990). Bilimsel ve teknolojik gelişmenin sosyal ve kültürel boyutları. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 5(1), 233-241.
- Sallabaş, F., ve Polat, T. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde teknoloji tabanlı konular üzerine yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Aydın TÖMER Dil Dergisi*, 7(2), 183-212.
- Seyhan, A., & Küçük, S. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının artırılmış gerçeklik uygulaması geliştirme deneyimleri ve görüşleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(1), 56-63. DOI: <https://doi.org/10.5961/jhes.2021.428>
- Şad, S. N., & Nalçacı, Ö. İ. (2015). Öğretmen adaylarının eğitimde bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmaya ilişkin yeterlilik algıları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 177-197.
- Şahin, İ. (2003). Küreselleşme, dijital teknoloji ve eğitim'de yeni yaklaşımlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(4). 1-10.
- Şanlısoy, S. (1999). Bilgi toplumunda ortaya çıkabilecek sorunlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2). 169-184.
- Şimşek, A., Özdamar, N., Becit, G., Kılıçer, K., Akbulut, Y., & Yıldırım, Y. (2008). Türkiye'deki eğitim teknolojisi araştırmalarında güncel eğilimler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 439-458.
- Şimşek, N., & Yaşar, A. (2019). GeoGebra ile ilgili lisansüstü tezlerin tematik ve yöntemsel eğilimleri: Bir içerik analizi. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 10(2), 290-313.
- Taş., H. Y. (2018). Dördüncü sanayi devrimi'nin (Endüstri 4.0) çalışma hayatına ve istihdama muhtemel etkileri. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 1817-1836. DOI: 10.26466/opus.479123
- Tavşanlı, Ö. F., & Kaldırım, A. (2020). Türkiye'de süreç temelli yazma yaklaşımı: Bir tematik analiz çalışması. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 9(1), 108-138.
- Tepe Yalçın, F., & Adıgüzel, T. (2017). Eğitim kurumlarında teknoloji ile değişim süreci: Bir yükseköğretim kurumu örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(63), 1242-1261.
- Ural, M. (2015). Antik Yunan'da "teknik": Teknoloji felsefesi tarihine genel bir bakış. *Mavi Atlas*, 4, 136-144.
- Yaylak, E. (2019). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitiminin yükseköğretimdeki durumu. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 800-838.
- Yeşiltaş, E. (2016). An analysis of social studies teachers' perception levels regarding web pedagogical content knowledge. *International Education Studies*, 9(4), 108-123. DOI: <http://dx.doi.org/10.5539/ies.v9n4p108>
- Yeşiltaş, E., & Turan, R. (2015). Sosyal bilgiler öğretimine yönelik geliştirilen bilgisayar yazılımının akademik başarı ve tutuma etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(5), 1-23.
- Yıldırım, M., & Şimşek, U. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde teknoloji kullanma durumları. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 7(1), 64-83. DOI: <https://doi.org/110.38015/sbyy.1243244>
- Yılmaz, M., M., Özen Uyar, R. & Dikici Sığırtaç, A. (2020). Okul öncesi fen eğitimi alanında yapılan çalışmaların tematik içerik analizi: 2015-2019 yılları arası. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(2), 553-589.
- YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>

Future Visions Journal DOI:

Gelecek Vizyonlar Dergisi (fvj: Future Visions Journal) 8(2): 2024, 188-203

Submitted: 28.10.2024

Revised: 09.12.2024

Accepted: 29.12.2024